

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач аспірантури та докторантури

І.А. Чистякова
(підпис) (ініціали та прізвище)

«13» бересня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ
СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Галузь знань: **01 Освіта/Педагогіка**

Спеціальність **016 Спеціальна освіта**

Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності **016 «Спеціальна освіта»**

Мова навчання **українська**

Погоджено науковою радою
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка

«10» бересня 2021 р.

Голова

Кудріна О. Ю. д.е.н., професор

(підпис) (ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

Розробники:

1. Боряк О.В., професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
доктор педагогічних наук, доцент.

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної

Дегтяренко Т.М., д-р пед наук, професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Доктор філософії (PhD)	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
		2-й	2-й
		Семестр	
4-й		4-й	
Лекції			
16 год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
14 год.		4год.	
Лабораторні			
-		-	
Самостійна робота			
60год.		80год.	
Консультації			
-		-	
Загальна кількість годин – 90 год.			Вид контролю: <i>екзамен</i>

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Теоретичні та прикладні проблеми спеціальної освіти» віднесений до обов'язкового компоненту освітньо-наукової програми, навчального плану підготовки докторів філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Метою викладання навчальної дисципліни «Теоретичні та прикладні проблеми спеціальної освіти» є формування у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії компетентності у галузі теоретико-методологічних засад проблематики спеціальної освіти на сучасному етапі розвитку.

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати комплексні проблеми у професійній та/або дослідницько-інноваційній діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності:

ЗК 01. Здатність до оволодіння загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, загального культурного кругозору, здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя в контексті неперервної фахової підготовки, дотримання у фаховій діяльності норм професійної етики, принципів академічної доброчесності, міжкультурної толерантності, керування загальнолюдськими цінностями.

ЗК 02. Здатність до абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу, оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, володіння креативним способом мислення.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 03. Здатність до застосування найбільш передових концептуальних знань, новітніх теорій, технологій та методів, необхідних для розв'язання комплексних проблем у сфері спеціальної освіти, інклюзивної освіти.

СК 04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері спеціальної освіти, інклюзивної освіти, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень з використанням інформаційних технологій.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- знання сучасних нормативно-законодавчих актів, що регулюють життєдіяльність осіб із особливими освітніми потребами, регламентують діяльність спеціальних закладів освіти;
- знання теоретико-методологічних засад спеціальної освіти;
- розуміння проблем освіти осіб із особливими освітніми потребами;
- формування світогляду щодо теоретичних і прикладних проблем спеціальної освіти на сучасному етапі розвитку суспільства;
- опрацювання, визначення та обґрунтування проблематики наукового дослідження з дотриманням вимог академічної доброчесності;
- критичний аналіз, синтез та узагальнення наукового та практичного значення дослідження.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Теоретичні та прикладні проблеми спеціальної освіти» для освітнього ступеня доктора філософії галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальності 016 Спеціальна освіта здобувачі повинні **знати**:

- історичні аспекти становлення та розвитку спеціальної освіти;
- сутність теоретико-методологічних засад спеціальної освіти;
- теоретико-прикладні засади освіти осіб із особливими освітніми потребами;
- методи дослідження проблем спеціальної освіти на сучасному етапі функціонування;
- критерії та показники ефективності науково-пошукової діяльності, застосування її на практиці;

вміти:

- визначати науковий апарат дослідження, його теоретико-методологічні основи;
- аналізувати сучасні наукові дослідження (як вітчизняні так і зарубіжні) в галузі спеціальної освіти;
- визначати та обґрунтовувати наукову новизну дослідження в аспекті теоретичних та прикладних проблем спеціальної освіти;
- обґрунтовувати практичне значення дослідження;
- проводити апробацію науково-дослідної роботи;
- упроваджувати результати науково-дослідної роботи в практичну діяльність.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою для вивчення навчальної дисципліни «Теоретичні та прикладні проблеми спеціальної освіти» є такі навчальні дисципліни: «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень», «Теорія та методика викладання у вищій школі», «Історія та тенденції розвитку педагогічних досліджень у спеціальній освіті».

3. Результати навчання за дисципліною

Програмні результати навчання, визначені освітньо-науковою програмою	
РН 1	Формувати системний науковий світогляд, володіти сучасними теоріями і концепціями у галузі Освіта/Педагогіка, зокрема у сфері спеціальної освіти, інклюзивної освіти, професійною етикою, демонструвати загальний культурний кругозір.
РН 2	Застосовувати передові концептуальні та методологічні знання, науково-педагогічні технології, термінологію, історію та сучасний стан розвитку спеціальної освіти, інклюзивної освіти у власних дослідженнях та у викладацькій практиці.
РН 4	Демонструвати дослідницькі навички (започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу), достатні для організації і проведення наукових і прикладних досліджень у сфері спеціальної освіти, інклюзивної освіти, отримання нових знань та/або здійснення інновацій; критично аналізувати й оцінювати результати власних досліджень і інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
РН 10	Володіти цілісною системою знань про стан і генезис теорії і практики навчання, виховання, освіти дітей та дорослих з особливими освітніми потребами; здатність переробляти наукові знання і суспільний досвід стосовно до потреб практики освіти дітей і дорослих з особливими освітніми потребами.
РН 11	Знати закономірності психічного і фізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами на різних вікових етапах, основні підходи до комплексної психолого-педагогічної оцінки їх розвитку, проблеми навчання та розвитку, впливу соціокультурного середовища на розвиток осіб з особливими освітніми потребами.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших здобувачів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань; вільно використовує нові інформаційні технології для поповнення власних знань; аргументовано обирає раціональний спосіб виконання завдання й оцінює результати власної практичної діяльності; виконує завдання, не передбачені навчальною програмою; вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ними завдань.
82-89	Здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, формулює висновки, але допускає незначні огріхи у порівняннях, застосуванні теоретичних знань на практиці; має стійкі навички виконання теоретичних і практичних завдань.
74-81	Здобувач володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні теоретичних знань на практиці; за зразком самостійно виконує практичні завдання.
64-73	Здобувач володіє навчальним матеріалом поверхнево, фрагментарно, на рівні запам'ятовування, відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має елементарні, нестійкі навички виконання завдання.
60-63	Здобувач володіє навчальним матеріалом не в повному обсязі, поверхово, фрагментарно, на рівні запам'ятовування відбувається його відтворення, орієнтується в основних поняттях дисципліни, однак допускає суттєві помилки; планує та виконує частину практичних завдань за допомогою викладача.

35-59	Здобувач має фрагментарні знання за обсягом менше половини навчального матеріалу, під час відповіді допускаються суттєві помилки; відсутні сформовані уміння та навички; виконує лише елементи практичного завдання, потребує постійної допомоги викладача.
0–34	Здобувач не володіє навчальним матеріалом.

Розподіл балів

Поточний контроль					Разом	Підсумкові (екзаменації йні) тестові завдання	СУМА
Розділ 1		Розділ 2					
T 1.1	T 1.2	T 2.1	T 2.2	T 2.3			
Поточний контроль							
10	10	10	10	10			
Контроль самостійної роботи					75	25	100
25							

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», ухваленого рішенням вченої ради університету (протокол № 10 від 27 квітня 2020 р.), затвердженого наказом № 178 від 27 квітня 2020 р. при оцінюванні результатів навчання з дисципліни «Технології створення освітніх моделей та корекційних програм / авторських методик у дисертаційному дослідженні» можливе перезарахування балів за результатами неформальної та/або інформальної фахової активності здобувачів освіти (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей тощо), що за тематикою, обсягом і змістом відповідають навчальній дисципліні.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	
60 - 63	E	задовільно
35-59	FX	
1 - 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

1. Усне опитування на практичних (семінарських) заняттях.
2. Практичні письмові роботи.
3. Тестові завдання.
4. Завдання самостійної роботи: визначення проблематики наукового дослідження; обґрунтування теоретичних та прикладних проблем спеціальної освіти осіб із особливими освітніми потребами (за нозологіями) відповідно до проблемного поля наукових досліджень; визначення пріоритетних напрямів вирішення актуальні питань теоретичний та прикладних проблем наукових досліджень у галузі спеціальної освіти.
5. Написання тезисів з проблематики наукового дослідження.

6. Програма навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Тема 1.1.Теоретичні та практичні засади освіти осіб із особливими освітніми потребами.

Тема 1.2.Методи дослідження теоретичних та прикладних проблем спеціальної освіти в Україні.

РОЗДІЛ 2. ПРІОРИТЕТНІ НАПРМКИ ТЕОРЕТИЧНИХ Й ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тема 2.1. Нова парадигма розвитку вітчизняної та зарубіжної спеціальної освіти.

Тема 2.2. Актуальні проблеми реформування спеціальної освіти в контексті сучасних стратегій розвитку системи освіти.

Тема 2.3. Сучасні дослідження спеціальної освіти осіб із особливими освітніми потребами.

7. Інформаційний змістнавчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Тема 1.1.Теоретичні та практичні засади освіти осіб із особливими освітніми потребами.

Теоретико-методологічні основи психолого-педагогічного та реабілітаційного супроводу осіб з особливим освітніми потребами.Корекційно-розвивальна складова навчання дітей з особливими освітніми потребами у різних інституційних умовах.Стратегії і технології навчання осіб з особливими освітніми потребами.Психолого-педагогічні засади організації системи раннього втручання і корекції розвитку дітей з

особливими освітніми потребами. Наукові засади і організаційно-педагогічні умови діяльності закладів освіти нового типу для дітей з особливими освітніми потребами. Теоретико-методичні основи підготовки фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами. Технології психолого-педагогічної підтримки батьків дітей з особливими освітніми потребами.

Тема 1.2. Методи дослідження теоретичних та прикладних проблем спеціальної освіти в Україні.

Методи емпіричного дослідження. Методи теоретичного дослідження. Загальнонаукові методи дослідження. Методологічні підходи в науковому дослідженні: системно-структурний підхід. Синергетичний підхід.

РОЗДІЛ 2. ПРИОРИТЕТНІ НАПРМКИ ТЕОРЕТИЧНИХ Й ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тема 2.1. Нова парадигма розвитку вітчизняної та зарубіжної спеціальної освіти.

Етапність у стратегічному вимірі освіти осіб із особливими освітніми потребами. Вивчення, узагальнення та поширення вітчизняного й зарубіжного досвіду на розвиток спеціальної освіти в Україні. Сучасний стан теорії та практики навчання осіб із особливими освітніми потребами в Україні та їхній вплив на підготовку фахівців зі спеціальної освіти у системі вищої педагогічної освіти.

Тема 2.2. Актуальні проблеми реформування спеціальної освіти в контексті сучасних стратегій розвитку системи освіти.

Концептуальні засади розвитку теорії та практики спеціальної освіти.

Тема 2.3. Сучасні дослідження спеціальної освіти осіб із особливими освітніми потребами.

Спеціальна та інклюзивна освіти осіб з інтелектуальними порушеннями. Освіта осіб з порушеннями мовлення. Сучасні підходи до навчання, виховання та розвитку осіб із сенсорними порушеннями. Різні форми АВА в реаліях України.

7.1. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ												
Тема 1.1. Теоретичні та практичні засади освіти осіб із особливими освітніми потребами	16	4	2	-	-	10	11, 5	1	0,5	-	-	10
Тема 1.2. Методи дослідження теоретичних та прикладних проблем спеціальної освіти в Україні	14	2	2	-	-	10	11, 5	1	0,5	-	-	10
РОЗДІЛ 2. ПРІОРИТЕТНІ НАПРМКИ ТЕОРЕТИЧНИХ Й ПРИКЛАДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ												
Тема 2.1.Нова парадигма розвитку вітчизняної та зарубіжної спеціальної освіти	14	2	2	-	-	10	22	1	1	-	-	20
Тема 2.2. Актуальні проблеми реформування спеціальної освіти в контексті сучасних стратегій розвитку системи освіти	18	4	4	-	-	10	22	1	1	-	-	20
Тема 2.3. Сучасні дослідження спеціальної освіти осіб із особливими освітніми потребами	28	4	4	-	-	20	23	2	1	-	-	20
Усього годин	90	16	14	-	-	60	90	6	4	-	-	80

Темилекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Теоретичні та практичні засади освіти осіб із особливими освітніми потребами	4	1
2	Методи дослідження теоретичних та прикладних проблем спеціальної освіти в Україні	2	1
3	Нова парадигма розвитку вітчизняної та зарубіжної спеціальної освіти	2	1
4	Актуальні проблеми реформування спеціальної освіти в контексті сучасних стратегій розвитку системи освіти	4	1
5	Сучасні дослідження спеціальної освіти осіб із особливими освітніми потребами	4	2
Разом		16	6

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Теоретичні та практичні засади освіти осіб із особливими освітніми потребами	2	0,5
2	Методи дослідження теоретичних та прикладних проблем спеціальної освіти в Україні	2	0,5
3	Нова парадигма розвитку вітчизняної та зарубіжної спеціальної освіти	2	1
4	Актуальні проблеми реформування спеціальної освіти в контексті сучасних стратегій розвитку системи освіти	4	1
5	Сучасні дослідження спеціальної освіти осіб із особливими освітніми потребами	4	1
Разом		14	4

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Бондар, В. І. Історія олігофренопедагогіки [Текст] : Підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Знання, 2007. 375 с.
2. Колишкін, О. В. Корекційна освіта. Вступ до спеціальності [Текст] : навчальний посібник для студ. вищ. навч. Закладів. Суми : Університетська книга, 2013. 391 с.
3. Колупаєва, А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання [Текст] : науково-методичний посібник. Київ : Науковий світ, 2010. 195 с.

Додаткові:

1. Бодарева, М.І., Боряк, О.В. Логотерапевтичний дефіцит як проблема інклюзії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць. Випуск 79. Том 1. Київ: «Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 47-52.
1. Боряк, О. В. Діагностика, формування та корекція мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями інтелектуального розвитку молодшого шкільного віку: теорія і практика : [монографія]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 508 с.
2. Боряк, О. В., Дегтяренко, Т. М. До питання інтеграції школярів з розладами аутистичного спектру в загальноосвітній навчальний простір. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 2. С. 82-90.
2. Боряк, О.В. Косенко, Ю.М. Альтернативна комунікація як засіб розвитку мовленнєвої діяльності дітей із комплексними порушеннями. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35, том 1. С. 264–270.
3. Боряк, О.В. Методика роботи з розвитку мовлення молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Дошкільна та початкова освіта в сучасному педагогічному просторі: монографія. СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 94–114
4. Боряк, О.В. Особливості мовленнєвої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями. Корекційно-реабілітаційна діяльність у сучасному освітньому просторі : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. С. 6–25.
3. Боряк, О.В., Косенко Ю.М. Мовленнєвий розвиток дітей з особливими освітніми потребами як чинник соціалізації. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки* № 2 (2020 р.). С. 65–71.
4. Боряк, О.В., Одинченко, Л.К. Молодші школярі з гіперактивним розладом із дефіцитом уваги в сучасному інклюзивному просторі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2020, № 5–6 (99–100). С. 12–23.

5. Дегтяренко, Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами [Текст] : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Суми : Університетська книга, 2008. 301 с.
5. Косенко, Ю.М., Боряк, О.В. Ретроспектива шляхів підвищення ефективності навчання історії дітей із порушеннями інтелекту: 70-ті роки ХХ століття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73. С. 28-32.
6. Костенко, Т. М. Навчання дітей із порушеннями зору [Текст] : навчально-методичний посібник. Харків : Ранок, 2019. 181 с.
7. Моделювання шкільної ситуації як засіб підготовки до навчання дітей з аутизмом [Текст] : науково-методичний посібник. [авт. Т.В.Скрипник]. Київ : Педагогічна думка, 2008. 103 с.
8. Освіта дітей з порушеннями слуху: сучасні тенденції та технології [Текст] : навчально-методичний посібник. Київ : [ФОП Симоненко О. І.], 2018. 219 с.
9. Тарасун, В. В. Логодидактика [Текст] : навч. Посібник. Київ : Вид. дім "Слово", 2011. 388 с.
10. Українсько-канадський проект "Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні" [Текст] : тренінгові модулі. Київ : [ВГСПО "Національна Асамблея інвалідів України"], 2012. 131 с.
11. Boriak, O. Key aspects of diagnosis, formation and correction of speech activity of mentally retarded children in primary school. *Contemporary technologies in the educational process. Publishing House of Katowice School of Technology*, 2020, pp. 106–113.
12. Boriak, O., Makhonia, V. Training of teachers-defectologists in the conditions of modern labor migration. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 2020, № 4 (37), 2020, pp. 9-13.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

1. Ілюстративний навчальний матеріал.
2. Навчально-методичні посібники.
3. Плани семінарських і практичних занять, які містять методичні рекомендації щодо підготовки до занять за даною навчальною дисципліною.
4. Наочні відео демонстрації.
5. Інформаційні ресурси: